

**R. P. Martini De Esparza Artieda, Navarri, Theologi Societ.
lesv, Cvrsvs Theologicvs**

In decem Libros, & duos Tomos distributus, Ivxta Methodvm, Qva In
Scholis Societatis Iesv communiter traditur annis quaternis

Continens Primam Partem, & Primam Secundæ D. Thomæ. Ad Alexand.
VII. Pont. Max.

Esparza Arteida, Martin de

Lugduni, 1666

XIX. Vtrum libertas ad actus æquales sit sufficiens ad moralitatem?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94815](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94815)

Ad 1. Sicut libertas creata est subordinata diuinæ, omnisque nostra electio, & ordinatio bona prouenit ex prælectione, & præordinatione diuina liberè, ac liberaliter donante illam nobis: ita omnis gloria, & laus hominis de opere suo bono, est subordinata gloriæ diuinæ circa ipsum: debetque proinde esse coniuncta cum humili, & singera agnitione beneficentiæ diuinæ, & cum relatione ad Deum, vt ad primum fontem omnis boni. Vnde omnis pura gloria expers humilis eiusmodi, ac submissæ agnitionis, pertinet ad Deum, & nulla ad hominem; atque hæc est intentio testimoniorum obiectionis. Caterum sicut vera nihilominus, & propria libertas indifferentiæ conuenit homini, & cum ea præfert honestum in honesto, atque magis honestum minus honesto: ita vera, & propria laus tribuitur ipsi de opere suo bono, cum dicta subordinatione ad Deum. Vnde Apostolus non prohibet omnino, vt gloriatur homo, sed solum, vt gloriatur tanquam non acceperit: & in ead. Epist. 1. ad Corinth. 1. 31. Præcipit, vt qui gloriatur, in Domino gloriatur, videantur plura apud Montoyam disput. 35. de prædest. præsertim à sect. 4.

Ad 2. Omnia alia bona, & mala, præter actus morales, sunt laudabilia, & sunt vituperabilia analogice, tanquam secunda analogata tantum; omnisque proinde laus, & vituperium eorum redundat in auctorem liberum ipsorum, vt liberum, tanquam ad primum analogatum, ad eum fere modum, quo esset tantum dicitur de homine, & de medicina, aut excremento. Et quis non vider omnem laudem attributam picturæ, aut statuæ, pertinere ad auctorem eius liberum? Eadem autem est ratio de cæteris eiusmodi. Omnis igitur laus, & vituperium pertinet simpliciter, ac principaliter ad actus liberos, & morales. Quia, vt dicit D. Thom. art. illo 2. *Nihil aliud est laudari, vel culpari* (nempe simpliciter, & per se) quam imputari alicui malitiam, vel bonitatem sui actus. Tunc autem actus imputatur agenti, quando est in potestate eius, ita quod habeat dominium sui actus.

Ad 3. Finis particularis, quem respicit pictor, vel musicus, & sic de aliis, est compensabilis etiam cum excessu per alium finem impossibilem cum illo, & ad quem conferre potest defectus artefacti, seu exorbitatio à regulis artis. Vnde fieri potest, vt pictor, & musicus, & sic de aliis, deficiat cum laude à fine proprio, & regulis artis suæ. At finis hominis, vt homo, est incompenſabilis per alium finem; cum sit summum, ac infinitum bonum, vt dictum est suprâ. Vnde fieri non potest, vt homo in opere suo, vel deficiat liberè à fine suo, & à regula suæ naturæ; quin sit inde vituperabilis: vel ad eundem finem, ac regulam liberè dirigatur, quin sit inde laudabilis. Hinc autem laudatur, vel vituperatur simpliciter, relatè verò ad alios fines particulares, non nisi secundum quid, & cum addito, vt pictor, vt musicus; ad eum fere modum, quo imago hominis picta dicitur homo, isque armatus, fortis, generosus, &c.

Ad 4. Neque peccatum est ex pura impotentia, & infirmitate; neque bonum opus ex sola gratia: sed adest in bono opere, cooperatio liberi arbitrij, & in malo potentia ad illud vitandum. Propterea relinquatur locus laudi, & vituperio hominis in operatione eius morali.

QVÆSTIO XIX.

Utrum libertas ad actus æquales sit sufficiens ad moralitatem?

IDEATUR sufficere, 1. Quia Deus non habet libertatem nisi ad actus omnino æquales, cum omnes ipsi possibiles, sint infinitæ simpliciter bonitatis. Deinde nec Christus Dominus alia usus est, aut vti potuit libertate, quoad actus præceptos. Certè nullos elicere potuit, nisi valoris simpliciter infiniti; ac proinde æquæ æstimabiles. Et tamen actus liberi Dei, & Christi Domini, sunt verè, ac propriè morales, & summa digni laude.

2. Actum elicitum cum sola libertate ad alios æquales prædefinit Deus efficaciter, ac proinde præfert cæteris, qui omittuntur de facto. Eo ipso autem est æstimabilis præ cæteris, & prudenter iudicatur laude dignus actus, qui elicitur de facto, vtpotè prælatu aliis per primam regulam morum, quæ est Diuina voluntas, vt dicitur q. sequenti.

3. Eiusmodi libertas sufficit ad meritum. Ergo & ad moralitatem. Consequentia patet per se. Probatur antecedens. Primò, quia Deus non spectat suam vtilitatem in nostris obsequiis; sed solam bonitatem actus, qua nos ipsi perficimur. Ergò, vt censeamur præmio digni coram Deo, non necesse est, potuisse minus, aut nihil dare; sed sufficit exequi liberè bonum opus, quod æquè sit cum libertate ad æqualia. Secundò, quia alioquin vnusquisque actus esset meritorius præcisè, quatenus excedit omisſum, & non absolutè secundum se totum. Quod tamen communiter reputatur absurdum, præsertim in operibus Christi Domini. Demum, quia Concilium Tridentinum sess. 6. c. 16. non enumerat inter conditiones meriti, libertatem ad actus inæquales; & tamen definit nihil deesse ad meritum vitæ æternæ actibus habentibus conditiones ibi enumeratas.

4. Est possibilis casus erroris inuitabilis, quo credatur vtramque partem contradictionis esse æquè malam, ideoque æquè vitandam. Tunc autem vitæ liber pars est peccatum. Quia neutra potest eligi bona fide. Patet verò omne peccatum, sicut & omne meritum esse actum moralem.

5. Donans nummum ex multis prorsus æqualibus, vni ex collectione hominum, quoad omnia accidentia prorsus æqualium, illum obligat ad gratiarum actionem; tamen si ponatur necesse fuisse, vt alium nummum alicui hominum donaret ex prædicta æqualium collectione. Actus autem minimè moralis nullam potest gignere obligationem moralem. Quia quoad æstimationem prudentem nihil differt actus minimè moralis ab actu prorsus necessario.

6. Ratio individualis cuiusque rei continet in se peculiarem perfectionem distinctam à tota perfectione reliquorum indiuiduorum eiusdem speciei. Ergò eligens vnum actum inter plures eiusdem infimæ speciei, est speciali aliqua laude propterea dignus, quatenus inducit liberè in rerum naturam perfectionem aliquam peculiarem, cuius existentiam impedire potuit absolutè.

Art. 1. Respondetur. Vix quidquam oporteret adiungere circa præsentem questionem spectata natura rei, vltra ea, quæ dicta sunt in q. præcedenti; in qua videlicet præoccupata re ipsa est decisio, & expositio huius difficultatis. Oportet nihilominus aliquid prætereà breuiter suggerere ad expediendas nonnullas æticas, quas texere nonnulli moderni post Grana-

dos, & Herice, contententes libertatem ab solos actus omnino aequales sufficere ad moralitatem, & meritum, praesertim si simul sint dissimiles inter se, diuersarumque specierum. Dicendum autem est cum communi Thologorum consensu, praedictam libertatem non sufficere ad moralitatem sumptam, ut superius expositum est, pro dignitate laudis, aut vituperij, praemij, aut supplicij, ita ut operans reddatur aliquatenus aestimabilior, aut aliqua dignus compensatione, praecise, quia elicitur actum aliquem omisso alio prius aequali, cum necessitate eliciendi alium prius aequalem illi, quem de facto elicit, si hunc omittere voluisset. Probatur efficaciter, quia operans cum sola libertate ad aequalia, non acquirit ullam laudem, aut praemij dignitatem, neque praecise, quia operatur, neque quia eligit determinate hoc potius, quam aliud ex aequalibus. Non quidem praecise quia operatur, quia hoc est illi necessarium omnino, ac inevitabile. Alioquin posset omnia inuicem aequalia omittere, ac proinde exerceri omissione illis inaequali contra hypotheseum. Sed neque ob electionem huius potius determinate sumpti, quam alius ex aequalibus, quia talis electio tantum bonum impedit, quantum ponit a parte rei, ac proinde euadit laudis, & vituperij aequaliter expers, ob iustum aequilibrium impeditionis, & positionis boni. Ne videlicet dicatur, quod est manifeste absurdum, aliquem esse aequale dignum laude, ac vituperio propter eandem operationem; & quod est absurdius, aliquem esse vituperio, aut reprehensione dignum, absque ulla praemia potestate vitandi eam dignitatem. Nempè impedio boni est ex se materia tam idonea vituperij, quam est idonea laudis materia positio boni; si non adsit exceptio possessionis summi boni, ut in Deo, ac Beatis, aut aequalis compensationis, ut in praesenti.

Art. 2. Suadetur idem ulterius ex ipsa formali moralitatis constitutione. Dictum enim est supra q. 17. Moralitatem constitui formaliter libertate, & dependentia a regula morum proposita per dictamen prudentiae. Electio autem inter aequalia, licet sit libera, non tamen dependet a regula morum proposita per dictamen prudentiae. Quia regula morum, & dictamen prudentiae nihil praescribere possunt necessitato ad unum aliquod ex aequalibus, quatenus, sic necessitato. Nec enim directionis prudentiae, & regulae alicuius egens, aut capax est, cui perinde est sic, vel secus operari, ex suppositione, qualis hic sit, quod utrumque iam perinde sit. Accedit, eandem esse, ex Philosopho, laudis, & exhortationis materiam. Nulla autem est exhortationis materia, ubi omnia eligibilia sunt prorsus aequalia. Nulla igitur inibi est laudis materia, ac proinde neque approbationis, aut reprobationis praemia pertinentis ad prudentiam.

Art. 3. Verum circa hoc argumentum observare oportet, actus inter se aequales respectu operantis, seu quoad vim perfectivam eiusdem, simul esse posse valde inaequales respectu aliorum. Quod perspicitur in primis clare in actibus Divinis dandi, & negandi nobis existentiam, aliaque dona sua. Idem patet in humana elemosinae erogatione libera praecise quoad erogandum viriliter ex pauperibus omnium circumstantiarum prorsus aequalium, inque aliis similibus. Patet enim in his casibus, licet operans non sit dignus laude magnificente ipsum, quia hoc potius effecit, quam hoc aliud; seu quia huic potius erogavit, quam huic alij, esse nihilominus eundem dignum laude gratificante solvenda, ut per se patet, ab eo, qui aliquid accepit, cum fieri potuerit, ut nihil acciperet. Quae tamen ipsa obligatio gratiarum actionis non daretur si libertas erogantis non veraretur circa personas aequales, sed solum circa res erogandas aequales absque ulla libertate, quoad electionem personarum.

Art. 4. Hinc rursus observandum est, actum in pacem directionis prudentiae monasticae in ordine praecise ad operantem, & quoad bonitatem, quam ipsi adiungit idem actus, posse nihilominus esse pacem directionis prudentiae oeconomicae, aut legalis in ordine ad alios, quibus inaequaliter potest prodesse per actus aequales, quoad conceptum absolutum. Unde fit, quod licet Deo nullus sit usus prudentiae in ordine ad bonitatem, & perfectionem propriam, quam videlicet habet necessario in summo gradu; uti nihilominus perfectissima providentia, quae est pars principalis prudentiae, in distribuendis bonis creatis, prout expedit ad finem unicuique rei praefixum. Verum hic solum agitur de directione prudentiae monasticae, aut quatenus coniunctae cum monastica fundante laudabilitatem operis in ordine ad ipsum operantem secundum se, nempe ea laude, qua ipse magni fiat, quia sic operatus est, & qua dignus non erat secundum se praecise, seu praecise ex vi actus primi, & independentem ab opere. Laudabilitas enim operis per respectum eius ad alios, & laude pure gratificatoria, est alterius considerationis, de qua dictum est satis q. 19. de Deo, & q. 4. de Incarnat. Patet igitur ex his, libertatem ad actus omnino inter se aequales, siue similes mutuo, siue dissimiles, non esse sufficientem ad moralitatem eo sensu, quo haec usurpatur in praesenti.

Ad 1. Nullus actus Dei quia liber, & quatenus est electio sui praeter aliis terminationibus liberis impossibilibus secum, est laudabilis praeterquam laude gratificatoria aestimante ipsum praeter actu opposito solum relate ad alium extra Deum; non vero comparatione ipsius Dei secundum se. Quia Deus ratione sui actus liberi solum est dignus ea infinita laude honorativa, quae ipsi debetur ratione suae essentiae; ita ut terminatio libera Dei sit aestimabilis, laudabilis, atque honorabilis ratione essentiae, non minus, aut aliter, quam ipsa essentia; non autem e converso essentia sit specialiter aestimabilis, & magnificabilis propter terminationem, aestimationem, & glorificationem morali aestimante, & laudante actum ratione sui secundum se, & Deum ratione eiusdem actus, quatenus est electio sui praeter aliis secum impossibilibus, ut ostensum est in locis paulo prius indicatis, de Deo, & Incarnatione. Christo autem Domino attributa est libertas ad actus inaequales etiam respectu operis praeccepti q. 34. de Incarnat. Imo ibidem ostensum est, Christum Dominum fuisse liberum ad omittendos actus omnes meritorios collectivè, nec aliter quidquam mereri potuisset. Porro valor ideo potuit esse infinitus, & ut talis communicari aequaliter omnibus actibus meritoriis, quia omnes fuere meliores, ac perfectiores actibus aliis secum impossibilibus, & possibilibus proximè ex parte actus primi. Denique libertas non est directe ad valorem operis meritorij adaequate sumptum, sed tantum ad opus, quod est meritorium, ut dicitur infra q. 32.

Ad 2. Licet Deus praedefiniat efficaciter, & omnino determinate actum, qui elicitur cum sola libertate ad aequalia, non tamen illum praefert aliis appetitively, sed tantum affectively, uti superius dictum est in simili de electione creata inter obiecta aequalia. Deinde, utcumque id habeat, electio actus praedefiniti a Deo non fit a voluntate creata dependenter a cognitione eius praedefinitionis, & qualiscumque praedestinationis divinae, ut apparet ex dictis qu. 34. de Deo, circa concordiam nostrae libertatis cum praedefinitionibus Divinis. Quapropter nulla potest redundare peculiaris aestimabilitas moralis in illum actum nostrum ex Divina eius praedefinitione. Quod si innotesceret antecederet voluntas Divina praedefinitiva, atque voluntas nostra operaretur dependenter

ab ea notitia; eo ipso actus prædefinitus redderetur inæqualis cæteris, utpote præcognitus, quatenus magis placens Deo; quæ inæqualitas est contra hypotheseum, sub qua disputatur de totali æqualitate actuum, inter quos versatur libertas.

Ad 3. Negatur antecedens, quod est multo difficilius quam id cuius probatio intenditur, ut apparebit infra præsertim q. 31, ob rationem quæ mox insinuabitur. Ad primam probationem antecedentis, conceditur Deum non retribuere præmia obligatum ex re accepta; sed negatur ea retribuere ratione libertatis purè materialiter se habentis, nullamque conferentis operi æstimabilitatem peculiarem. Retribuit itaque præmia Deus, ut ostendatur in q. modò indicata, compensando iacturam alicuius commodi temporalis, quam passus sit merens pro secunda honestate, cum potuerit eam iacturam vitare honestate contempta, aut simpliciter, aut quoad aliquem eius gradum. Patet autem operantem cum sola libertate ad actus æquales, nullam eiusmodi iacturam pati posse, cum potestate illam vitandi absolute. Manifestum siquidem est, actum superatiuum difficultatis ex incommodo temporali, æqualem esse non posse actui nullius talis difficultatis victori. Deest igitur titulus retributionis apud Deum operanti cum sola libertate ad æqualia.

Ad secundam probationem. Conceditur sequela, cuius nulla est absurditas. De Christo Domino dictum iam est potuisse ipsum omittere omnes suos actus meritorios. Vnde quilibet eorum fuit æstimabilis moraliter, atque compensabilis secundum se totum. Ad postremam probationem. Concilium Tridentinum eo in loco nullius prorsus libertatis meminit expressè; & tamen est certum ex fide, libertatem indifferentiæ requiri ad merendum, ut infra dicitur. Quapropter Concilium definit implicite, & in radice, necessitatem libertatis ad merendum, atque eo pacto complectitur etiam libertatem ad inæqualia. Quia postulat explicitè ad meritum vitæ æternæ, ut actus eliciantur ex gratia per Christum. Quæ certe non datur; aut ut inducat necessitatem ad actus æquales; aut ut supposita istiusmodi necessitate, fiat electio huius potius, quam alterius actus omnino æqualis, sed ut fiat electio boni præ malo, seu non bono, aut non vsque adeò bono.

Ad 4. Negatur posse affirmari vtramque partem contradictionis esse æquè peccaminosam; quin eo ipso affirmetur vtramque esse æquè honestam. Quia affirmare vtramque esse æquè peccaminosam, est affirmare vtramque esse æquè vitatam, ac proinde vtriusque omissionem esse æquè præceptam: quandoquidem vtralibet pars est ommissio alterius. Ergo necesse esset affirmare vtramque partem esse æquè præceptam, atque ideo æquè honestam. Vnde, qui incidisset in talem errorem, simul operaretur ex bona, & mala fide; simul faceret, quod deberet facere, & quod deberet vitare; & quod caput est, peccaret simul, & non peccaret. Negatur itaque casum objectionis esse possibilem, quia contradictoriis nemo potest assentiri, uti notabitur iterum in simili q. 27.

Ad 5. Patet ex art. 3. & 4. Ad 6. Ratio individualis metaphysica, quæ sola est presentis considerationis nullam superaddit peculiarem perfectionem perfectioni specificæ, sed solam eiusdem perfectionis specificæ limitationem, ac restrictionem, atque insufficienciam, ut dictum est in qq. philosophicis. Deinde, ut superadderetur perfectio aliqua peculiaris; ea tamen esset prorsus æqualis in vnoquoque individuo perfectioni vniuscuiusque alterius individui, uti ibidem ostensum est, ideoque nihil conferret ad meritum libertas, quoad talem præcisè perfectionem, ut patet ex dictis.

QVÆSTIO XX.

Vtrum prima, & vniuersalis regula morum sit Diuina voluntas?

DETVR non esse. 1. Quia voluntas diuina habet aliam anteriorem regulam sui, nempe dictamen sapientiæ suæ, & bonitatem suæ naturæ, à quibus discordare non potest, estque infinite sancta, quia infinite conformatur eisdem, esset vero peccatrix, si discordaret ab illis. Non autem est prima regula id, cuius datur alia anterior regula.

2. Finis est regula eorum, quæ sunt ad finem; Deo autem conuenit ratio ultimi finis, & vniuersalis rerum omnium, secundum bonitatem suæ naturæ, & non secundum suam voluntatem, ut patet ex q. 2. Ergò bonitas Diuina, potius, quam Diuina voluntas est prima, & vniuersalis regula rerum omnium, atque adeò morum.

3. Impossibile est, quod aliquis agat, quod Deo videtur esse bonum, & non bene agat, aut quod agat, quod Deo videtur non esse bonum, & non male agat; atque è conuerso de omissione, Deo autem videri de vno quolibet, quod sit bonum, vel non sit bonum, præcedit actum, & determinationem voluntatis Diuinæ. Quia Deus determinat per voluntatem, pro ut sibi visum est prius per sapientiam suam. Ergò videri Diuinum, quod est sapientia Dei, est sufficiens regula, eademque prima simpliciter operationum nostrarum.

4. Plura Deus vult, quæ nobis non licet velle. Vult enim Deus damnationem eorum omnium, qui reprobantur de facto, & vult passionem Christi Domini, quem sua voluntate pro nobis omnibus tradidit; & tamen nobis non licet velle damnationem cuiuscumque, sed tenemur conari & orare, ut omnes saluentur. Nec licuit velle passionem Christi iis, qui voluntate sua eam induxerunt, & inducendo peccauerunt. Ergo voluntas Dei non est regula nostra.

5. Voluntas Diuina non innotescit nobis immediate per se ipsam, sed mediantibus rebus creatis. Ergò ut cognoscamus Deum aliquid velle, & aliquid aliud nolle; necesse est, ut prius concludamus ex consideratione rerum creaturarum illud esse bonum, & hoc malum, ideoque illud esse, & hoc non esse volubile à Deo. Quod autem sufficit ad cognitionem discretiuam boni à malo, ideoque volibilis, & non volibilis à Deo, est sufficiens regula nostræ voluntatis. Datur ergò alia regula obiectiua nostræ voluntatis prior, quam sit voluntas diuina.

6. Voluntas Diuina non potest nostram dirigere ac regulare, nisi per legem latam ab ipsa. Datur autem in nobis sufficiens regula, & directio nostrarum operationum independentè à lege Diuina, & ante eandem legem, ut apparet ex illo ad Rom. 2. 14. *Cum enim gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex, qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*: Ergò prima directio nostræ voluntatis non est Diuina voluntas formaliter, sed solum efficienter, quatenus indidit nobis participationem sapientiæ suæ, per quam relatè ad bonitatem, & dignitatem naturæ nostræ, quæ est specialiter assimilatiua diuinæ, discernere valeamus, quæ agere, quæque vitare debemus.

7. Omnia alia præter naturam intellectualem agentem.